

»Det demensramte menneske – kristeligt set«

Demensramte mennesker stiller grundlæggende spørgsmålstegn ved vores billede af mennesket som et rationelt tænkende og handlende væsen. Evnen til, ved hjælp af sprog, at kommunikere eller kognitivt reflektere over egen livssituation såvel som evnen til at betragte sit eget liv i en større sammenhæng, aftager i takt med udviklingen af demenssygdommen.

Af Jeppe Carsce Nissen, præst på Rigshospitalet, plejecenteret Sølund og i Simeon-Skt. Johannes sogn

En del homiletik, liturgi og religionspædagogiske tiltag inden for demensområdet har de seneste år set dagens lys. Men det fremherskende demensparadigme med baggrund i medicin, pleje og socialpsykologi er blevet overtaget relativt ureflekteret i den teologiske sammenhæng.

Naturvidenskabeligt og teologisk menneskesyn

Dette viser sig åbenlyst problematisk, når man betragter disse videnskabers grundlæggende menneskesyn og sygdomsbegreb, som opererer med et reduktionistisk menneskesyn, der ikke tager meget højde for den syge person bag diagnosen.

Socialpsykologien og plejevidenskaben stiller ganske vist den enkelte person i sin helhed i centrum, men det lykkes ikke at anerkende det demensramte menneske som et helt menneske.

Set i det lys virker det klart, at det er nødvendigt at finde et teologisk funderet demensparadigme som kan ligge til grund for det kirkelige arbejde.

Formålet med et teologisk demensparadigme er at vise en kristelig forståelse af det demensramte menneske. En forståelse, der kan blive grundlaget for en praktisk-teologisk refleksion og ydermere være et bidrag til samarbejde i den tværfaglige demensdiskurs.

Når det drejer sig om en særskilt teologisk forståelse af det menneskelige, er personen ikke afhængig af kognitive evner eller identitetskriterier som jeg-integritet, autonomi eller jeg-bevidsthed som i psykologien. Mennesket er i langt højere grad givet sin personlighed og identitet udefra. Den menneskelige personlighed gives kristeligt set relationelt, Coram Deo (set fra Guds perspektiv).

» Mennesker med demens er derfor ikke at beskrive som manglende noget. Snarere er de, på trods af deres sygdomsbetingede forandringer, netop fuldgyldige personer. «

Hvordan skal vi anskue mennesker med demens?

Herfra kan man slutte, at hvad der er at sige om mennesker i et teologisk-antropologisk perspektiv, også, og måske endda i særlig grad, gælder for mennesker med demens. I hvert fald for så vidt man kan se demens som en radikalisering af den menneskelige grundsituation. Mennesker med demens er derfor ikke at beskrive som manglende noget. Snarere er de, på trods af deres sygdomsbetingede forandringer, netop fuldgyldige personer. Når man anlægger et antropologisk syn på det demensramte menneske, der således er styret af det teologiske Coram Deo, fastholder man, at det sygdomsramte menneskes personlighed ikke bliver betragtet reduktionistisk samtidig med, at det ikke benægter det sygdomsramte menneskes tiltagende afhængighed af hjælp.

Gudbilledlighed »Gud skabte mennesket i sit billede«

Ud fra et skabelsesteologisk blik vil mennesket med demens, såvel som alle mennesker, være at forstå som skabt i Guds billede (Imago Dei). Gudbilledlighed er her ikke at forstå som en særlig egenskab ved mennesket, men derimod som eksistens over for og i forhold til Gud. Den relationelle menneskelige væren er det afgørende kriterium for gudbilledligheden, og denne væren består uafhængigt af, om mennesket selv er i stand til at skabe relationer. Selv der, hvor mennesket i sin eksistens er reduceret til ren passivitet, vil det være gudbilledligt.

Et fragmenteret perspektiv »Endnu ser jeg i et spejl i en gåde«

Ethvert menneske er igennem hele sin tilværelse, uafhængigt af sin kropslige og intellektuelle tilstand, et ufuldkomment brudstykke, et fragment. Denne tese bringer til udtryk, at en endelig og lukket jeg-identitet ikke er opnåelig, fordi menneskelivets endelighed gør, at vores eksistens må være et fragment. Den endegyldige identitet er et håb.

I forlængelse heraf kan der udvikles en subjektoplevelse, der, i modsætning til idealet om en fuldstændig jeg-identitet, går ud fra en fragmentarisk sådan. I denne opfattelse er mennesker med demens i deres brudte væren at betragte som lige så hele individer som enhver anden, og det at deres

væren er brudt, skal altså ikke behandles som en mangel, der skal i terapi. Det kirkelige møde med det sygdomsramte menneske afgrænser sig på denne måde fra den gængse terapi med dens fordring om rekonstruktion og integration, fordi den grundlæggende antager, at mennesket er fragmentarisk.

Et relationelt perspektiv »Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig«

Det er klart, at demenssygdommen indskrænker det demensramte menneskes evne til aktivt at indgå i relationer. Men et teologisk demensparadigme fastholder ikke desto mindre, at mennesket grundlæggende er et relationsvæsen. Passivitet, sygdom og sågar død modsiger ikke menneskets relationelle bestemmelse, da menneskets bestemmelse fra undfangelse indtil døden tilhører disse relationer. Omsorgen for det demensramte menneske vil i så fald være at betragte som en treleddet relationsbegivenhed mellem selvet, den anden og det andet. Med andre ord mellem individet, medmennesket og Gud.

Legemlighedens perspektiv »Tornen i kødet«

Mens kropslige og kognitive færdigheder bliver tiltagende reduceret, efterhånden som demensen udvikles, forbliver det legemlige under alle omstændigheder det centrale erfarings- og orienteringsorgan. Ved at forstå kroppen som en dimension af menneskets personlige eksistens gives en mulighed for at tilkende det demensramte menneske en selvbevidsthed, også når vedkommende ellers har mistet evnen til selverkendelse.

Grundlaget for at tale om denne selvbevidsthed bygger på den såkaldte »affektive berørthed«. Denne rørthed udtrykker sig f.eks. gennem smerte, angst, raseri, sult eller sorg. I sådanne tilstande ved mennesket, at det handler om det selv, også uden at det først må tilskrive sig følelsen. Eftersom den affektive rørthed udtrykker sig som en grundlæggende legemlig rørthed, er der tale om en umiddelbar bevægelse, som ikke er afhængig af den intellektuelle eller kropslige formåen af mennesket.

» Ud fra et teologisk perspektiv hører endeligheden og det at tage afsked til kernen af det at være menneske.«

Afskedens perspektiv »Endnu en kort tid og verden ser mig ikke længere«

Demens betyder, for det ramte menneske og dets pårørende, en kontinuerlig afskedstagen. Den enkeltes identitet bliver ikke længere erindret, de individuelle kognitive evner aftager, og mennesker og relationer bliver mindre og mindre fortrolige. Ud fra et teologisk perspektiv hører endeligheden og det at tage afsked til kernen af det at være menneske.

I afskedens perspektiv ligger det eskatologiske håb, at den demensramtes fragmentariske eksistens ikke har endegyldig vigtighed. Den kristelige antropologi holder tilliden til og troen på en fuldendelse åben. Her bringes et håb til udtryk, som er båret af troen på Guds tilsagn om, at sygdom og død ikke har det sidste ord. Mennesket bærer så at sige kimen til tid i sig. Dets væsen er længsel. Manglen på fuldendelse er derfor ikke noget blot negativt, men også noget, der viser positivt fremad i håb.

Vil du læse mere af Jeppe Carsce Nissen, har han skrevet denne masteropgave »Sjælesorg med demensramte og døende«.

Du kan læse mere om demens på Nationalt Videnscenter for Demens.